

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН
АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, кишлок хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2021-4

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2021

Бош муҳаррир:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.

Бош муҳаррир ўринбосари:

Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.

Таҳрир хайати:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.

Абдуллаев Баҳром Исмоилов, ф-м.ф.д.

Абдуллаев Равшан Бабажонович, тиб.ф.д., проф.

Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д., проф.

Аимбетов Нағмет Қаллиев, и.ф.д., акад.

Бабаджанов Хушнот, ф.ф.н., проф.

Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.

Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.

Дўсчанов Бахтиёр, тиб.ф.д., проф.

Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.

Жуманиёзов Зоҳид Отабоевич, ф.ф.н., доц.

Қадиров Шавкат Юлдашев, қ/х.ф.н.

Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.

Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.

Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.

Мирзаев Сирожиддин Зайниевич, ф-м.ф.д., проф.

Рахимов Раҳим Атажанович, т.ф.д., проф.

Рўзибоев Рашид Юсупович, тиб.ф.д., проф.

Рўзимбоев Сапарбой, ф.ф.д., проф.

Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.

Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.

Салаев Санъатбек Қомилов, и.ф.д., проф.

Сирожов Ойбек Очилов, с.ф.д., проф.

Сотипов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.

Тоғжибаев Қомилжон Шаробитдинов, б.ф.д., академик

Холматов Бахтиёр Рустамович, б.ф.д.

Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.

Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д., проф.

Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.

Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., доц.

Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.

Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д.

Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.

Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№4 (74), Хоразм Маъмун академияси, 2021 й. – 336 б. – Босма нашрнинг электрон варианты - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтакавий бўлими – Хоразм Маъмун академияси

Gizatulina O.I., Kuziev Sh.A. Accurate translation of words as a means of knowing the linguistic value	227
Jumaniyozov O., Ozatova N. O'zbek tiliga nemis tilidan o'zlashgan so'z va so'z birikmalarining semantik differensial tahlili	229
Kamalova D.A. Systemic features of English phonetic terminology	232
Kenjaeva Z.A. Peculiarities of kinema perception in English	234
Khazratova G.Sh. Development of intercultural communication skills of modern foreign language teachers	236
Khudoyorova N. Alisher Navoi is the creator of the abyss	238
Madiyurov Sh.Q. Xorazm shevalari onomastik tizimida forsiy qatlamga xos toponimlarning qo'llanishi	241
Narziyeva I.Z. Ona tili va chet tillarning tipologiyasi haqida	243
Nurjanov O. Shevalarda uchraydigan uy-ro'zg'or asboblari, milliy kiyimlar va milliy o'yinlarni ifodalaydigan etnografik birliklar	246
Rasulova M.A. A communicative approach in teaching English	249
Saidova Z.U. Content of collaborative language learning in teaching foreign language	251
Sharakhimov Sh.F. Helpful strategies to reinforce vocabulary	253
Sharipov S.S., Ruzimurodova Z.G. Problems of compiling terminological and lexicographic dictionaries	255
Shodikulova A.Z. Specifics of mythonyms containing phraseological units	259
Shukurova B.B. Characteristics of Shukur Kholmirezayev's work	261
Sobirova M.J. Maxsus maqsadlar uchun ingliz tilini o'qitish usullari	264
Sultanova D.A. The category of typological modality in Uzbek and English languages	266
Vosiyeva Sh.I. Semasiologiya tilshunoslikning bir tarmog'i sifatida	267
Xamidova D. Lexico-semantic relationship of economic terms in English	269
Абдуллаев А.В. Особенности предикатного значения имени существительного	272
Артыкова Г.Ш., Джуманиязова И. Использование семантических множителей для интерпретации вторичных значений слова	274
Бойманов Э.Ф. Туризм терминлогиясида сўз ясалиши	277
Джураева З.Р. Фитоним «дерево» в паремнологическом пространстве русского и узбекского языков	280
Зонрова А.И., Мирзаева Х.М. Взгляды о практике преподавания иностранных языков и профессиональных навыков	283
Маткулиева М.Ф. “Шахриёр” достони сюжетининг генезиси ва илк манбалари	287
Рахимова Г.А., Зонрова А.И., Чоршанбиева З.К. Отражение детского и подросткового мировоззрения в детской литературе запада и востока	291
Ризоева М.А. Мифологик афсоналар хусусида айрим мулохазалар	295
Садиков Ф.П. “Ўзбек тилининг изоҳли лугати”да берилган ўзлашма терминлар таҳлилига доир	298
Сидоркова Л.Р. Основные тенденции преобразования форм прошедшего времени глагола в «Слове о полку Игореве»	300
Турсунова Н.Х. Драматик асарларда этнопоэтик фольклоризмлар	303
Уринбаева Д.У. Повышение технологии творческой проектной деятельности для обучения русского языка	306
Халибекова А.К. Анималистик компонентли фразеологик бирликларнинг метафоризацияси	308
Худайберганов Ш., Рuzимбаев Х.С. Лексико-семантические особенности диалектизмов в произведениях Н.В.Гоголя	310
Ширинова М. Жадидчилик ибтидоси ҳақида айрим мулохазалар	313
Ширинова М. Қардош халқлар жадид матбуотида ҳаммаслақлик	315
Эназаров Т., Хамидова Н. Ўзбек халқ ўйинларининг келиб чиқиши	318
ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
Ataullayev Z.M., Qo'shbaqov F.Z., Eshchanov R.A. Kimyoni o'rganishda o'quvchilarda o'z-o'zini tartibga solish ko'nikmalarini shakllantirish	320
Duldulova N.A. Issues of moral education in foreign language classes in technical universities	322
Ochilova M.A., Nafetdinov Sh.Sh. Oliy ta'lim muassasalarida ta'limning kredit-modul tizimida tuproqshunoslik fanlarini o'qitishning o'ziga xos jihatlari	324
Асадуллаева Н.М. Фаол фуқаролик позициясига эга талабаларни шакллантиришнинг инновацион-педагогик тамойиллари	327
Багамова Э.Р. Дистанционное обучение русскому языку	330
Махмитова Д.С. Ёшларни ҳалол ва меҳнатсевар қилиб тарбиялашда оиланинг ўрни	332

If we add modal words as “probably”, “certainly”, “surely” to the sentence, the meaning of the sentence doesn't change. Only we can add additional meaning to the sentence. This can also be found in Uzbek language.

For example: Zokir ota, shubhasiz, juda tajribali paxtakor, qo'li gul odam. (A.Qodiri)
Zokir ota juda tajribali paxtakor, qo'li gul odam.

In Uzbek language modal words do not belong to the group of independent words or auxiliary words and are not divided into morphological elements. For example: shubhasiz, so'zsiz. These words are adjective in origin. These modal words express meaning such as precision, firmness and reality. But they cannot be divided into morphological parts. In these words, the affix –siz is not separated.

In English grammar modal verbs do not belong to independent parts of speech too. The form of these words like adverbs. Most of modal words have the suffix –ly.

For instance: surely, really, happily, obviously and others. Although modal words are formed from adverbs, they differ from adverbs in terms of their functions in

the sentence. Adverbs represent the objective value of the speaker; modal words represent the subjective value of the speaker to the sentence which is expressed the objective reality. In English according to the morphological structure modal words are artificial (really, actually, probably, unhappily, unfortunately), simple (perhaps), compound (maybe) and complex (of course, no doubt) [3].

Perhaps the weather will be fine *Maybe it won't rain.*

Unfortunately, I forgot my swimming costume so I had to sit on the side and watch.

In the Uzbek language, independent words sometimes replace the modal word in the sentence and serve to express the meaning of modality. Such words in our modern language do not completely fall into the category of modal words, and in certain places serve to express meanings such as affirmation, emphasis, and subtraction.

For example: To'g'ri, endi har qanday bo'lganda ham, sabr, qanoat, jiddiyat, sabot kerak edi. (G.Gulom)

In this sentence, the word “to'g'ri” is used instead of the modal word and express the attitude to the object. “To'g'ri” is an independent word and originally an adjective.

Like other words, modal words have their syntactical, morphological and semantical features. The stability of modal words belongs to their morphological part, refers to a part of a sentence or to the whole sentence, and the fact that it is an introductory word is their syntactic sign. Their semantic feature is that modal words have modal meanings such as accuracy and predictability, have less nominatives than independent words, and more independence than auxiliary words.

Thus, the words that come as introductory words in a sentence are modal words which determine the relation of the idea to reality, express it with affirmation and assumption. This naming is universal for English and Uzbek languages. The scope of modal words is strict and is not defined completely [3].

REFERENCES:

1. Ж.Ёкубов, К.Авазметов. Фрацуз ва ўзбек тилларида модаллик категорияси ифодаланишининг ўзига хос семантик хусусиятлари.4, 2003.б.102
2. Канонов А.Н., Грамматика современного узбекского литературного языка М-Л., 1960, 336 бет.
3. Ж.Вўранов, Ў.Хошимов, Х.Исматуллаев “Инглиз тили грамматикаси” Тошкент, “Ўқитувчи” 1974 й

UO'K 81'373.42

SEMASIOLOGIYA TILSHUNOSLIKNING BIR TARMOG'I SIFATIDA

Sh.I. Vosiyeva, o'qituvchi, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Аннотация. Мақоллада тилшunoslikning yangi tarmog'i semasiologiya haqida so'z yuritilgan va ushbu tarmoq haqida to'liq ma'lumot berilgan. Semasiologiya har qanday ma'noga emas, balki faqat leksik ma'noga tegishli ekan, uni leksikologiyaning bir bo'lagi deb hisoblash mumkin. Bu semasiologning grammatik ma'noga e'tibor bermasligi kerak degani emas. Aksincha, grammatik ma'no, leksik ma'noga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadigan darajada e'tiborga olinishi kerak. Shunga o'xshash masalalar ushbu maqolada yoritilgan

Калит со'злар: semasiologiya, grammatika, leksik ma'no, sinxronik yondoshish, semantik tuzilmalarni va uning umumiy semantik tizimi

Аннотация. В статье рассматривается новый раздел лингвистики - семасиология, а также приводится подробная информация о нем. Поскольку семантика относится только к лексическому значению, а не к какому-либо значению, ее можно рассматривать как часть лексикологии. Это не означает, что семантика должна игнорировать грамматическое значение. Напротив, грамматическое значение должно приниматься во внимание в той мере, в какой оно

оказывает определенное влияние на лексическое значение. Подобные вопросы рассматриваются в этой статье

Ключевые слова: семасиология, грамматика, лексическое значение, синхронный подход, семантические структуры и его общая семантическая система.

Abstract. The article deals with a new section of linguistics, semasiology, and gives detailed information about it. Since semiotics refers only to lexical meaning and not to any meaning, it can be seen as part of lexicology. This does not mean that semiotics must ignore grammatical meaning. On the contrary, grammatical meaning must be taken into account insofar as it has some effect on lexical meaning. Such issues are discussed in this article

Keywords: semantics, grammar, lexical meaning, synchronic approach, semantic structures and its general semantic system.

So'zlar va so'zlarning ekvivalentlari ma'nosi bilan bog'liq tilni o'rganish sohasi semasiologiya deb ataladi. Ism yunoncha semasia so'zidan kelib chiqib, ishora ma'nosini anglatadi. Semasiologiya har qanday ma'noga emas, balki faqat leksik ma'noga tegishli ekan, uni leksikologiyaning bir bo'lagi deb hisoblash mumkin.

Bu semasiologning grammatik ma'noga e'tibor bermasligi kerak degani emas. Aksincha, grammatik ma'no, leksik ma'noga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadigan darajada e'tiborga olinishi kerak.

Agar diaxronik usulda muomala qilinsa, semasiologiya so'zlar ma'nosining o'zgarishini o'rganadi. Ta'riflovchi sinxronik yondoshish alohida so'zlarni emas, balki o'rganilayotgan tilga xos bo'lgan semantik tuzilmalarni va uning umumiy semantik tizimini o'rganishni talab qiladi.

Ba'zan semasiologiya va semantika so'zlari beg'araz ishlatiladi. Ular haqiqatan ham sinonimlar, ammo semasiologiya so'zi bitta ma'noga ega, semantika so'zi bir nechta ma'noga ega.

Akademik yoki sof semantika - bu Karnap tomonidan yaratilgan matematik mantiqning bir bo'lagi. Uning maqsadi alomatlar va ularning havolalari o'rtasidagi munosabatlarning mavhum nazariyasini yaratishdir. Bu semiotikaning bir qismidir - har xil kodlarni (yo'l harakati signallari, harbiy signallarni) o'z ichiga olgan belgilar va umuman tillarni o'rganish. Haqiqiy tillar bilan shug'ullanadigan lingvistik semantikadan farqli o'laroq, sof semantika sub'ekt sifatida rasmiylashtirilgan tilga ega.

Semasiologiya - tilshunoslikning eng yosh tarmoqlaridan biri, garchi uni o'rganish ob'yektlari qadimgi davrlardan beri faylasuflar va grammatika mutaxassislarining e'tiborini jalb qilsa ham. Bizning davrimizdan ming yil oldin xitoylik olimlar semantik o'zgarishga qiziqishgan. Aflotun va Aristotel va taniqli grammatik Panini asarlarida so'z va tushunchalar munosabatlari muammolarini ko'rib chiqamiz.

Uzoq vaqt davomida ma'no o'rganish falsafa, mantiq, psixologiya, adabiy tanqid va til tarixining bir qismini tashkil etdi.

Semasiologiya 1830-yillarda nemis olimi Karl Raysig mumtoz filologiyada ma'ruza qilib, ma'no tadqiqotlarini mustaqil bilimlar tarmog'i sifatida ko'rib chiqishni taklif qilganida o'z-o'zidan paydo bo'ldi. Reysigning ma'ruzalari uning shogirdi F. Xerdegan tomonidan 1839 yilda Reysig vafotidan bir necha yil o'tib nashr etilgan. Ammo o'sha paytda ular biroz shov-shuv ko'tarishdi. Bu yangi fanni yaratish va rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynagan frantsuz Mishel Breal edi. Uning "Essai de semantique" (Parij, 1897) kitobi keng ommalashib ketdi va keyinchalik nafaqat Frantsiyada, balki boshqa mamlakatlarda ham ma'noga oid ko'plab tadqiqotlar va monografiyalar olib borildi.

19-asr va 20-yillarning birinchi o'n yilliklaridagi ma'nolarni davolash faqat diaxronistik edi. E'tibor semantik o'zgarish jarayoniga qaratildi va qism semantik tamoyillar etimologiyada o'ynashi kerak. Semasiologiya hatto o'sha paytda so'z ma'nosidagi o'zgarishlar, ularning sabablari va tasnifi bilan shug'ullanadigan fan sifatida aniqlangan. Yondashuv "atomistik" edi, ya'ni har bir tilda mavjud bo'lgan tuzilmalarning o'zaro bog'liqligini hisobga olmagan holda, alohida so'zlar uchun semantik o'zgarishlar kuzatildi va tavsiflandi. Binobarin, ushbu yondashuvda ingliz tiliga xos bo'lgan umumiy tendentsiyalarni shakllantirish imkonsiz edi.

Ingliz lug'atiga kelsak, uning semantik o'rganilishidagi urg'u, birinchi navbatda, falsafaga asoslangan bo'lib, 19-asrda leksikografiyaga o'tdi. Ingliz leksikografiyasining oltin davri XIX asrning o'rtalarida, tarixiy printsiplar bo'yicha ingliz tilining Oksford lug'atining ko'p jildlari ustida ulkan ishlar olib borilgandan so'ng boshlandi. Ingliz olimlari R.K. Trench, J.Murray, W.Skeat tarixiy tamoyilning birlamchi ahamiyatini doimiy ravishda tasdiqlagan va shu bilan birga kontekstual printsiplarni ishlab chiqqan. Ular so'zning to'liq ma'nosi har doim kontekstli ekanligiga qat'iy ishonishgan va ma'nolarni to'liq kontekstdan tashqari har qanday o'rganish jiddiy qabul qilinmaydi.

O'sha vaqtdan boshlab semantik o'zgarish ko'rsatkichlari qadimgi yozma yozuvlarda va zamonaviy ishlatishda so'zlarning kontekstini taqqoslash, shuningdek, qarindosh tillarda turdosh so'zlarning turli xil ma'nolarini o'rganish orqali aniqlandi.

20-asrda semasiologiyaning rivojlanishi notekis edi. 1930-yillar butun tarixidagi eng muhim vaqt deb aytilgan. F. de Sossyur ishidan so'ng tizimli yo'nalish semasiologiyada birinchi o'ringa chiqdi, nemis filologi Jost Trier o'zining semantik hodisalarini taraqqiyotning ma'lum bir davrida tarixiy va ma'lum bir til tizimida davolash orqali o'zining semantik sohalar nazariyasini taklif qildi.

Mavjud g'oyalar ro'yxatida hozirgi tilshunoslar matematik statistika va ramziy mantiq bilan birlashtirilgan strukturalist protseduralar yordamida foyda olish uchun muvaffaqiyatli harakatlarni amalga oshiradigan sinxron tahlil asosida ta'kidlanmoqda.

Hozirgi tilshunoslikda zamonaviy fikrlashning asosiy yo'nalishlarini ifodalovchi ikkita fikr maktabi mavjud: bu so'zlar va narsalar yoki ular belgilaydigan tushunchalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rnatish orqali ma'no mohiyatini shakllantirishga intiladigan yo'naltiruvchi yondashuv va so'zning nutqdagi funksiyalarini o'rganadigan va uning qanday ishlashiga qaraganda qanday ma'noga ega ekanligi bilan kamroq bog'liq bo'lgan funktsional yondashuv.

Semantik nazariya bo'yicha barcha asosiy ishlar shu paytgacha ma'no tushunchalariga asoslangan. Ushbu yondashuvning muhim xususiyati shundaki, u ma'no bilan chambarchas bog'liq bo'lgan uchta tarkibiy qismni ajratib turadi: lingvistik belgining tovush shakli, ushbu tovush shakli va referent asosidagi tushuncha, ya'ni lisoniy belgi bo'lgan haqiqatning ushbu qismi yoki jihati. murojaat qiladi. Ma'noning eng taniqli referentsial modeli "asosiy uchburchak" deb nomlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. Л. 1963. - 237 с.
2. Англо-русский фразеологический словарь. М., (1955).
3. Муминов О. Инглиз тили лексикологияси. Т. 2006. - 176 б.
4. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. М. 1983. - 346 с.
5. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография. М., 1977. - 279 с.
6. Кунин А.В. Английская фразеология. М., 1970. - 295 с.
7. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. М., 1956. - 179 с.
8. Hatch E., Brown Ch. Vocabulary; Semantic and Language Education. L.1992. -156 p.
9. James R.H., Heasley B. Semantics: a Course Book. L. 1994. – 194 p.
10. Kempson R.M. Semantic Theory. L. 1993. – 148 p.
11. Mac Coinnigh, Marcas. 2012. Syntactic Structures in Irish-Language Proverbs. Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship 29, 95-136.

UDC 811.111

LEXICO-SEMANTIC RELATIONSHIP OF ECONOMIC TERMS IN ENGLISH

D. Xamidova, Teacher, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature, Tashkent

Аннотация. Мақолада инглиз тилининг иқтисодий терминлари муҳокама қилинади. Унда ушбу терминологик дугат соҳасида кузатилган лексик-семантик жараёнлардаги таркибий хусусиятлар яъни полисемик, синонимик, антонимик муносабатлар таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: иқтисодий терминлар, терминологик тизим, лексико-семантик жараёнлар, синонимия, антонимия, полисемия, метонимия.

Аннотация. В статье рассматриваются экономические термины английского языка. В нем анализируются структурные особенности в лексико-семантических процессах, наблюдаемые в сфере этой терминологической лексики, следствием которых является полисемические, синонимические, антонимические отношения.

Ключевые слова: экономические термины, терминосистема, лексико-семантические процессы, синоним, антоним, полисемия, метонимия.

Abstract. The article discusses the economic terms of the English language. It analyzes the structural features in the lexical and semantic processes observed in the sphere of this terminological vocabulary, the consequence of which is polysemic, synonymous, antonymic relations.

Key words: economic terms, terminological system, lexico-semantic processes, synonym, antonymic, polysemy, metonymy.

Terminology is one of the specific layers of vocabulary, which, due to the special structural organization of the components, the close internal relationship of parts, the peculiarity of the formation and formation of semantics, the relationship within the terminology and its relationship with other